

R e m i g i j u s   M e l n i k a v i č i u s

Pasvalio 2-oji vidurinė mokykla, I2a klasė

P a s a u l i o   d a r n a   n o v e l ė   j e

"K a i t r a"

(Mariaus Katiliškio romanas "Užuovėja")

1996 m.

Pasaulio grožio vaizdavimas nebūdingas Mariaus Kati-
liškio kūrybai. Tik romano "Užuovėja" pirmosiose novelėse
kalbama apie harmoniją, vyraujančią gamtos ir žmonių gyvenimi-
me. Pasaulio darba-novelės "Kaitra" teminis pagrindas. Čia
nėra nei tragiškų veikėjų likimų, nei sudėtingų konfliktų.

Novelė pradedama konkretiu ir vaizdžiu Vaitiško so-
dybos aprašymu. Paminėta daugybė augalų, gyvūnelių - aprašytas
gamtos gyvenimas. Tai ramybės ir harmonijos vaizdas. Vaitiškis
ir vaikas mato katina, paukštelių žudiką: mums tai grėsmingos,
viską naikinančios, griaunančios darba jėgos simbolis. Bet at-
siranda herojus, didvyris (tai gandra), kuris sulaiko tą grės-
mingai judančią jėgą, ir pasaulyje (medyje) vėl išivyrauja
tobula tvarka, kurios, atrodo, niekas ir negalėtų išardyti. Ra-
mus gamtos gyvenimas, šilti, nepažeidžiami, tiesiog idealūs
senelio Vaitiško ir našlaičio santykiai - lyg tėvo ir sū-
naus. Petriukas pats sako, kad senelis labai geras, o Vaitiškis,
kai vaikas užsimano atsigerti, duoda jam pieno, ne vandens ir
nieko nešykšti. Jie abu labai gražiai draugauja, kartu išniukština
štinėja kiekviena gamtos kampelį, kartu apžiūri gyvulius, ir
Vaitiškis (senas žmogus) nešasi Petriuką ant pečių, neleid-
mas jam basam eiti per kietus žemės grumstus.

M. Katiliškio novelėje "Kaitra", kitaip negu A. Vie-
nuolio "Paskenduolėje", kaimo žmonės ne palieka vienišą mer-
giną, o priglaudžia ir globoja ją bei gimusį vaikelį. Nėra
grėsmingos bažnyčios, prietarų, žlugdančių žmogų kaip asmeny-
bė, yra du senukai lyg kokie mistiniai pasakų stebukladariai
(Vaitiškis senas, žilais plaukais, balta barzda, o Miklošienė
vadinama burtininke, ragana), jie geraširdžiai, užjaučiantys ki-
tą žmogų. Jie atstato tvarką, harmoniją, užkerta kelią blogiui,
kuris čia pat tyko progos prasiveržti. Abu senukai kaimynai

priglaudžia vaiką, net nežinodami, kas ta mergina, iš kur ji atvykusi. Kai ji pabėga, palikusi vaiką, senukams lieka tik vienas rūpestis - užauginti vaiką geru žmogumi. Šilti santykiai tarp Vaitišio ir Miklošienės: nors jie tik kaimynai; visada artimai bendrauja, draugiškai šnekasi, padeda vienas kitam lyg tikri giminės. Atsitikus bėdai, Vaitiškis bėga pas Miklošienę, nes žino, kad ji tikrai padės. Ši moteris iš tiesų viską supranta: merginą su kūdikiu pasiima pas save, nes kaimyno mairi gali supyksti. Gražūs šių žmonių tarpusavio santykiai kuria šiltus santykius ir su berniuku. Vaitiškis - tikras tėvas Petriukui, geraširdis, pasiryžęs dėl jo viską paaukoti, net ramia, tylią savo senatvę. Miklošienė taip pat berniuką augina tarsi tikra motina (atneša jam sraigės kriauklę, kad galėtų pažaisti, labai susirūpina, susikremta, kai atvažiuoja tikrieji tėvai). Jų vaikai jau užaugę, todėl visus tėvo ir motinos jausmus dabar jie atiduoda svetimam vaikui. Ir berniukas patiria tik gerumą, pasaulio grožį.

Novelės veiksmas vyksta lėtai, be įtampos. Tarsi laimingoje pasakoje atsiranda abu Petriuko tėvai. Atvažiuoja iš toli ieškoti savo sūnaus - savo pamesto "kraujo lašo". Ir randa. Atrodo, kitaip ir negalėtų būti. Apskritai visi įvykiai, besiklostantys gerąja linkme, mums primena iš anksto sukurtą scenarijų. Tačiau šioje situacijoje nujaučiame širdyse slepiamą konfliktą - tarp tikrųjų tėvų ir našlaitį auginusių senukų. Šie, be abejo, nenorėtų atiduoti Petriuko, kurį augino trejus metus, kuris jiems buvo tapęs sūnumi ar vaikaičiu, "išsipynusiu ir tvirtai įaugusiu į jų gyvenimą". Atidavus vaiką, jiems dingtų gyvenimo dalelė: nebebūtų kuo pasidžiaugti, nebebūtų su kuo vaikštinėti po gamtą, linksmi šnekučiuotis ir atsakinėti į vaikiškus klausimus, nebebūtų kam nešti dovanas ir nebeišgirstų vaikiško "ačiū", nebebūtų kam padėti - dingtų dienų prasmė. Bet Vaitiškis ir Miklošienė supranta, kad vaiką reikia

atiduoti tikriesiems tėvams, kad nepakeisi tikrosios motinos, tikrojo tėvo, tikro kraujo ryšio. Jaunieji tėvai bet kokia kaina nori atsiimti sūnų: jie įveikia neviltį, nepabūgsta ilgos kelionės, ilgų ieškojimų, nieko negaili dėl jo. Konfliktas mezgasi ir pačių senukų širdyse: kai Miklošienė pranešė Vaitiškiui, kad atvažiavo tikrieji Petriuko tėvai, šis labai susikrimto ir sakė, kad per vėlai susiprato, ir Miklošienė buvo lyg nesava. Bet konfliktas taip ir lieka žmonių viduje. Tarpusavio supratimas atkuria darną. Senieji supranta jaunuosius tėvus, jų jausmus ir vaiką atiduoda. Anie, supradami senolių kilniaširdystę ir pasiaukojimą, atsidėkoja jiems materialiai, pakviečia juos į savo vestuves, kviečia aplankyti Petriuką. Konfliktas vyksta ir mažojo širdyje: jis nenori palikti ~~palikti~~ mylimų globėjų. Tačiau mažasis pas savo tikruosius tėvus bus laimingas, laimingi bus ir jaunieji tėvai, suradę sūnų, sukūrę šeimą. Tik senukų širdyje stigs pilnatvės jausmo. Materialinės gėrybės tos spragos, aišku, neužpildo, negražina tų džiugių akimirų, kurias išgyventos auginant mažąjį.

Paprastai skaitytoją labiau jaudina sudėtingi konfliktai, tragiški likimai. M. Katiliškio romano "Užuovėja" novelė "Kaitra" ne tokia: čia pasaulio darną statoma ant gražių, šiltų žmonių santykių, tarpusavio supratimo ir žmoniškumo pamatų. Perskaitytę šią novelę (ir visą romaną) giliau pajuntame mūsų pasaulio disharmoniją, netvarką.